

Arbejdsmarkedsrådet i Sønderjylland

Arbejdsmarkedet i Sønderjylland – Udfordringer det næste årti

HOVEDRAPPORT

November 2004

Rambøll Management
Nørregade 7A
DK-1165 København K
Denmark

Tlf: 3397 8200
www.ramboll-management.dk

Indholdsfortegnelse

	Forord	1
1.	Indledning	2
2.	Fremtidens arbejdsmarked i Sønderjylland – styrker, svagheder, muligheder og trusler	3
2.1	Styrker, svagheder, muligheder og trusler	3
2.2	Det sønderjyske arbejdsmarkeds væsentligste styrker og svagheder	4
2.3	Trusler og muligheder for det fremtidige sønderjyske arbejdsmarked	5
3.	Efterspørgslen efter arbejdskraft	8
3.1	Tendenser på arbejdsmarkedets efterspørgselsside – en status	8
3.2	Virksomhedernes økonomiske tilstand og udvikling	13
3.3	Udviklingen i efterspørgslen efter arbejdskraft i de næste ti år	15
4.	Udbuddet af arbejdskraft	18
4.1	Tendenser på arbejdsmarkedets udbudsside – en status	18
4.2	Udbuddet af arbejdskraft de næste ti år	19
5.	Ubalancer – ledighed og rekrutteringsproblemer	22
5.1	Tendenser til ubalancer på arbejdsmarkedet – en status	22
5.2	Ledighed og mangel på arbejdskraft i fremtiden	23
6.	Langtidsledige i Sønderjylland	25
7.	Langtidssygemeldte i Sønderjylland	28

Forord

AF og Det regionale Arbejdsmarkedsråd i Sønderjylland har som mål at sikre virksomhederne den arbejdskraft de efterspørger på kort og lang sigt samtidig med at så få ledige som muligt bliver langtidsledige. Det stiller store krav til kvaliteten af den beskæftigelsespolitiske indsats. Arbejdsmarkedsrådet beslutter at iværksætte og som AF skal gennemføre.

For at udstikke de politiske linier og gennemføre en effektiv indsats er det nødvendigt løbende at analysere og overvåge arbejdsmarkedet i Sønderjylland. Arbejdsmarkedsrådet besluttede derfor at gennemføre denne strukturanalyse i 2004.

Analysen skal først og fremmest sikre at Rådet, AF og andre aktører træffer beslutninger på et veldokumenteret grundlag. Dernæst er det vigtigt at sikre, at den kommende nye syddanske beskæftigelsesregion har et godt kendskab til den sønderjyske del af den kommende region.

Rådet ønsker, at strukturanalysen kan anvendes af mange forskellige aktører i Sønderjylland. Der er derfor bl.a. som en del af strukturanalysen udarbejdet et afsnit med nøgletal fordelt på alle sønderjyske kommuner og fremskrivninger for arbejdsmarkedsudviklingen i regionens arbejdskraftoplande.

Analysen giver et bud på, hvordan udbud og efterspørgsel på arbejdskraft samt rekrutteringsproblemerne vil udvikle sig frem til 2014, hvis de tendenser, der kendes på nuværende tidspunkt, fortsætter. Analysen dokumenterer, at der er behov for en handlingsorienteret og fremadrettet indsats, hvis den faldende arbejdsstyrke ikke skal blive en hindring for vækst.

Med analysen får Sønderjylland et samlet overblik over regionale styrker og svagheder samt muligheder og trusler. Det er derefter op til de enkelte aktører på deres respektive områder at igangsætte initiativer, der kan være med til at fremme en bæredygtig udvikling på det sønderjyske arbejdsmarked.

Arbejdsmarkedsrådet vil gerne takke alle, der har bidraget til analysens gennemførelse. En særlig tak rettes til de virksomheder som deltog i fokusgrupperne.

Strukturbeskrivelsen er udarbejdet af Rambøll Management. Arbejdsmarkedsrådet deler ikke nødvendigvis synspunkterne i rapporten. Rådet vil på baggrund af rapporten vurdere behovet for at iværksætte nye konkrete initiativer.

Thorkild Jacobsen
Formand for Arbejdsmarkedsrådet i Sønderjylland

1. Indledning

Denne rapport tegner et billede af arbejdsmarkedet i Sønderjylland – i dag og i fremtiden. Rapporten er udarbejdet af Rambøll Management for Arbejdsmarkedsrådet for Sønderjylland.

Formålet med rapporten er at udarbejde en dyberegående beskrivelse af det regionale arbejdsmarked, som kan danne grundlag for beskæftigelsespolitiske beslutninger hos både Arbejdsmarkedsrådet og andre aktører inddraget i formulering og implementering af den regionale beskæftigelsespolitik.

Perspektivet i rapporten er fremadrettet. Helt centralt i rapporten står således de fremtidige udfordringer på det regionale arbejdsmarked i Sønderjylland. De fremtidige udfordringer belyses mest hensigtsmæssigt ved at tage afsæt i en beskrivelse af, dels hvad der kendetegner det regionale arbejdsmarked i dag, og dels hvilke væsentlige udviklingstendenser der kan identificeres ved at anlægge et historisk perspektiv. Derfor er kapitel 3, 4 og 5 opbygget i to overordnede afsnit: Først et afsnit, der gør status over den historiske udvikling og situationen i dag – og dernæst et afsnit der tegner et billede af de fremadrettede perspektiver.

De *centrale omdrejningspunkter i rapporten* er arbejdsmarkedets efterspørgsels- og udbudsside samt ubalancer på arbejdsmarkedet i Sønderjylland. Som særlige temaer i denne strukturbeskrivelse belyses endvidere gruppen af langtidsledige samt de langtidssygemeldte.

Datakilderne i rapporten er dels analyser af registerdata fra Danmarks Statistik og fremskrivninger baseret på Arbejdsmarkedsstyrelsens RIMO-model. Desuden har Rambøll Management inddraget de sønderjyske virksomheders erfaringer og vurderinger gennem afholdelse af i alt fem fokusgrupper, hvor personaleansvarlige fra flere af regionens kernevirkomheder deltog.

Samlet set består *afrapporteringen* af følgende:

- Nærværende hovedrapport, der sammenfatter analysernes centrale resultater og tegner et billede af de styrker, svagheder, trusler og muligheder, der er kendetegnende for det sønderjyske arbejdsmarked set i et fremadrettet perspektiv.
- En baggrundsrapport, der detaljeret beskriver arbejdsmarkedet i Sønderjylland.
- Kommunebilag, der indeholder statistiske oplysninger for hver af amtets 23 kommuner. Med den forestående strukturreform for øje omfatter kommunebilaget også fremskrivninger af arbejdsstyrken, befolkningsudviklingen og beskæftigelsen for de enkelte arbejdskraftoplande.

Hovedrapporten følger den overordnede struktur i den bagvedliggende baggrundsrapport, således at det for læseren er let og overskueligt at finde frem til uddybende og mere detaljerede oplysninger mv. i baggrundsrapporten.

2. Fremtidens arbejdsmarked i Sønderjylland – styrker, svagheder, muligheder og trusler

Sønderjylland står overfor en række store udfordringer på arbejdsmarkedet i de kommende år. Virksomheder og myndigheder har derfor allerede nu igangsat en række initiativer, der skal sikre en positiv udvikling og bidrage til at Sønderjylland bliver et område i vækst.

I dette kapitel trækker vi rapportens hovedkonklusioner op i form af en analyse af styrker, svagheder, muligheder og trusler på fremtidens arbejdsmarked i Sønderjylland, for således at give et overordnet billede af de udfordringer, som det sønderjyske arbejdsmarked står overfor i dag.

2.1 Styrker, svagheder, muligheder og trusler

I tabellen nedenfor er de centrale styrker, svagheder, muligheder og trusler – identificeret som led i analysen – gengivet.

Tablet 2.1: Styrker, svagheder, muligheder og trusler på fremtidens arbejdsmarked i Sønderjylland

<p>Styrker</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Relativt mange af de erhvervsaktive har en erhvervsuddannelse ○ Store virksomheder med solid tilknytning til Sønderjylland ○ En bevidst indsats på flere fronter for at sikre udvikling og styrkelse af det regionale erhvervsliv. 	<p>Svagheder</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Relativt lav vækst i brancher, der bidrager markant til væksten på landsplan, særligt de private serviceerhverv (primært forretnings-service) ○ Nedgang i beskæftigelsen i nogle af de traditionelt vigtige brancher i regionen, fx jern og metal og transport ○ Færre mellemstore virksomheder og lavere vækst i antal mellemstore virksomheder end på landsplan ○ Lav andel af beskæftigede med mellemlang eller lang videregående uddannelse ○ Fraflytning af unge
<p>Muligheder</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Positiv udvikling i de internationale konjunkturer ○ Strukturreformen – arbejdsmarked for højtuddannet arbejdskraft styrkes ○ Udvikling af kompetenceklynger ○ Styrkelse af regionalt uddannelsesmiljø samt efteruddannelsesmulighederne ○ Placering i grænseregionen med mulighed for større samspil med Tyskland og de nye østeuropæiske EU-lande. 	<p>Trusler</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Faldende arbejdsstyrke ○ Negativ udvikling i de internationale konjunkturer, særligt for de eksporttunge brancher som fx jern og metal ○ Udflytning/udflagning af arbejdspladser ○ Strukturreformen – arbejdsmarked for højtuddannet arbejdskraft svækkes ○ Naboregioner bliver vækstregioner ○ Manglende match mellem efterspurgte kompetencer og arbejdsstyrkens kompetence-niveau ○ Kompetencekløften mellem Sønderjylland og resten af landet øges fortsat.

2.2 Det sønderjyske arbejdsmarkeds væsentligste styrker og svagheder

Af centrale *styrker* for det sønderjyske arbejdsmarked kan *for det første* nævnes, at der i regionen er relativt mange erhvervsaktive, der har en erhvervsuddannelse. Således er andelen af personer uden en kompetencegivende uddannelse lavere end i eksempelvis Ribe Amt. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at det særligt er inden for de seneste ti år, at andelen af erhvervsaktive uden en kompetencegivende uddannelse er faldet, og tilsvarende at der er sket en stigning i andelen af erhvervsaktive med en erhvervsuddannelse, sammenlignet med hele landet. Det er altså lykkedes, igennem en målrettet indsats, at sikre, at flere får en erhvervsuddannelse. I et arbejdsmarked, hvor de faglige kompetencer bliver stadig vigtigere, er dette et meget positivt træk.

For det andet vurderes det at være en styrke for regionen, at der blandt de største virksomheder er mange, der har en langvarig, tæt forankring i Sønderjylland. Disse virksomheder er samtidig meget internationalt orienteret, og derfor også meget eksportintensive, hvilket gør dem mere afhængige af den internationale udvikling. Den sønderjyske eksport er i særdeleshed meget afhængig af udviklingen i én branche, nemlig jern- og metalindustrien.

En *tredje* styrke, som skal fremhæves, er, at der allerede i dag gøres en stor indsats på flere fronter for at udvikle og styrke det regionale erhvervsliv og dermed sikre fremtidige arbejdspladser. Blandt de vigtigste initiativer kan nævnes etableringen af UdviklingsRåd Sønderjylland, og det dertil hørende visionsprojekt "Sønderjylland – det vil vi". Endvidere har Mads og Bitten Clausens Fond for nylig bidraget med ti millioner kroner til en undersøgelse af mulighederne for at skabe kompetenceklynger i regionen inden for fire specifikke områder: Mekatronik, Transport, Aluminium og Maritim¹.

Samtidig kan også identificeres en række *svagheder*, der fremadrettet kan få betydning for udviklingen på det sønderjyske arbejdsmarked. Nedenfor præsenteres fem væsentlige svagheder.

For det første er der en relativt lav vækst i de brancher, der generelt tegner sig for den største vækst i landet som helhed. Dette gør sig særligt gældende inden for de private serviceerhverv, og herunder forretningsservice. De private serviceerhverv, og særligt forretningsservice, har været en af de væsentligste kilder til vækst i antal arbejdspladser på landsplan i de seneste ti år. Den markant lavere vækst i antal arbejdspladser i Sønderjylland i de seneste ti år kan således primært tilskrives en lavere vækst inden for de private serviceerhverv, og i særdeleshed inden for forretningsservice, sammenlignet med resten af landet.

For det andet er der flere af de brancher, der historisk set, og også i dag, spiller en afgørende rolle i regionen, som nu oplever nedgang eller lav vækst. Det gælder fx jern- og metalindustrien og transportbranchen. Da disse brancher indtil nu har spillet en vigtig rolle for det sønderjyske erhvervsliv, rammer en nedgang inden for disse brancher det sønderjyske arbejdsmarked desto hårdere. Samtidig skal der i fremtiden findes nye vækstmuligheder inden for andre brancher, hvis det sønderjyske erhvervsliv skal kunne generere vækst i fremtiden.

For det tredje er der færre mellemstore virksomheder i Sønderjylland, og samtidig har der været en lavere vækst i andelen af mellemstore virksomheder. Traditionelt betegnes de mellemstore virksomheder som et vigtigt

---

¹ Se eksempelvis Jyllands-Posten, Erhverv & Økonomi, den 2. august 2004.

vækstlag i den danske økonomi, idet en stor del af væksten, i dag og i fremtiden, forventes at skabes der. De mellemstore virksomheder er således ikke med til at drive væksten i Sønderjylland i det omfang, det kunne være ønskeligt. Der er på den anden side også positive takter, blandt andet dagbladet Børsens og D&B's gazelleundersøgelse, som viser, at der fra 2003 til 2004 er sket en eksplosiv vækst i antallet af sønderjyske gazeller.

For det fjerde er der en relativt lille andel af beskæftigede med mellemlange og lange videregående uddannelser i regionen, og særligt i de små og mellemstore virksomheder. Undersøgelser viser, at ansættelse af højtuddannet arbejdskraft kan bidrage til at skabe vækst og innovation i små og mellemstore virksomheder, hvorfor det i sig selv er en svaghed².

For det femte er der en tendens til, at mange af de unge, der ønsker en højere uddannelse, er nødt til at flytte til andre dele af landet, hvor uddannelsesinstitutionerne og studiemiljøerne findes. Tendensen er i dag at en relativt stor del af disse unge vælger ikke at flytte tilbage til regionen efter endt uddannelse. Dette er særligt uheldigt set i kombination med, at der allerede i dag er en lavere andel af de beskæftigede, der har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, da det på sigt medfører et endnu større gab mellem uddannelsesniveauer på de sønderjyske arbejdspladser og i resten af landet.

2.3 Trusler og muligheder for det fremtidige sønderjyske arbejdsmarked

En række fremtidige *trusler* og *muligheder* for det sønderjyske arbejdsmarked kan ligeledes identificeres. Flere af dem hænger sammen, hvorfor de også præsenteres nedenfor som forskellige scenarier afhængig af den fremtidige udvikling, som nødvendigvis kan gå flere forskellige veje.

En *første* trussel/mulighed relaterer sig til udviklingen i de internationale konjunkturer. I kraft af at Sønderjylland er en eksportintensiv region, er den således også mere følsom over for hhv. en negativ eller en positiv udvikling i de internationale konjunkturer. Truslen/muligheden er naturligvis størst set i relation til de eksporttunge brancher, hvoraf jern- og metalindustrien er både den største og mest eksportintensive.

En *anden* kombineret trussel/mulighed er gennemførelsen af den fremtidige strukturreform. Det er endnu usikkert, hvordan det offentlige arbejdsmarked vil blive påvirket heraf. Den fremtidige 'regionshovedstad' bliver med stor sandsynlighed placeret i Vejle, men endnu er det usikkert, hvor mange tidligere amtslige arbejdspladser, der flytter til Vejle henholdsvis ud i kommunerne. Endvidere er det endnu uvist, hvad der vil komme til at ske med sundhedsvæsenet i den nye storregion, ligesom effektiviseringspotentialer på længere sigt også er vanskeligt at estimere. Samtidig kan de nye større kommuner ses som en mulighed for styrkelse af arbejdsmarkedet for højtuddannet arbejdskraft i regionen. Større kommunale enheder kan formodes at medføre et øget behov for højtuddannet arbejdskraft, hvilket også kan have en positiv afsmittende effekt på de private virksomheders efterspørgsel efter højtuddannet arbejdskraft.

Af øvrige *trusler* kan nævnes:

En vigtig trussel er, at den sønderjyske arbejdsstyrke ifølge beregningerne i rapporten forventes at falde yderligere i de kommende år. Dette kan blive et

---

² Se eksempelvis Rambøll Management og Ingeniørforeningen i Danmark, *Højtuddannedes værdi for små og mellemstore virksomheder*, juni 2004.

problem, hvis de sønderjyske virksomheders efterspørgsel efter arbejdskraft bliver større end arbejdsstyrken kan dække. Medmindre man i større omfang end i dag bliver i stand til at tiltrække arbejdskraft fra resten af landet, kan den faldende arbejdsstyrke potentielt blive en væsentlig hindring for en økonomisk vækst i det regionale erhvervsliv. Dette vil særligt kunne udgøre en trussel, hvis den fremtidige økonomiske vækst i regionen viser sig at blive højere end det forventede niveau i fremskrivningerne.

En mulighed, som til dels kan ses i forlængelse af dette, er, hvis naboregionerne bliver fremtidens vækstregioner, som suger investeringer og veluddannet arbejdskraft til sig. I dette scenarium sættes der fokus på de negative konsekvenser for Sønderjylland, hvis naboregioner udvikler sig til deciderede kraftcentre for erhvervslivet. Hvis dette bliver tilfældet, risikerer man at såvel de sønderjyske arbejdstagere som de sønderjyske virksomheder søger til disse regioner, hvor der er større jobmuligheder for de arbejdssøgende og et mere pulserende erhvervsliv for virksomhederne. Sønderjylland kan således blive ramt af en "støvsuger-effekt", hvor den bedst kvalificerede arbejdskraft, og de virksomheder, der er i vækst, søger videre til "grønnere græsgrange".

En yderligere trussel for det fremtidige arbejdsmarked er globaliseringen, og i den forbindelse særligt en (fortsat) udflytning/udflagning af arbejdspladser, der resulterer i store og pludselige fyringsrunder, som gør det vanskeligt for arbejdsmarkedet at opsøge de ledige. I den sammenhæng er det væsentligt at nævne, at en nyligt gennemført undersøgelse vidner om, at beskæftigede uden kompetencegivende uddannelse har den største risiko for at miste jobbet, men at de samtidig er bedre end fx beskæftigede med håndværkspræget arbejde og en faglig uddannelse til at søge videre til andre brancher og nye jobfunktioner. En særlig fremadrettet udfordring for det sønderjyske arbejdsmarked vil være at øge den faglige mobilitet, også i den relativt store andel af arbejdsstyrken, der har en erhvervsuddannelse.

Endnu en trussel er risikoen for, at der opstår et mismatch mellem efterspurgt kompetencer og arbejdsstyrkens kompetenceniveau, i takt med at virksomhederne efterspørger et stigende kompetenceniveau, mens uddannelsesniveaulet på arbejdsmarkedets udbudsside ikke forventes at øges betragteligt.

I forlængelse af dette opstår en anden væsentlig trussel, nemlig risikoen for, at kompetencekløften mellem Sønderjylland og resten af landet øges yderligere, særligt set i relation til de højtuddannede. Som nævnt blandt de nuværende svagheder er der allerede i dag færre højtuddannede i Sønderjylland, kombineret med at mange unge flytter ud af regionen, når de starter på uddannelse, og ikke kommer tilbage efter endt uddannelse. Dermed er der en reel fare for, at der også i fremtiden vil være færre højtuddannede i Sønderjylland, medmindre nuværende og fremtidige initiativer for at ændre denne udvikling får succes.

På den positive front kan der fremhæves en række yderligere *muligheder* for det sønderjyske arbejdsmarked i fremtiden:

For det første er der udviklingen af kompetenceklynger, hvor man ønsker at opbygge et særligt videns- og erhvervsliv omkring specifikke typer af virksomheder. Denne proces er allerede igangsat i Sønderjylland. Blandt andet har Bitten og Mads Clausens Fond for nylig bidraget med ti millioner kroner til en undersøgelse af mulighederne for at skabe fire kompetenceklynger i regionen, hvoraf de tre er de samme klynger, som blev beskrevet i en analy-

se gennemført af AF-Sønderjylland tidligere i år³. Udviklingen af sådanne kompetenceklynger kan bidrage til at skabe, dels et vækstklima, dels et arbejdsmarked for specialiseret og højtuddannet arbejdskraft. Desuden kan det også være et vigtigt modtræk til, at naboregionerne bliver fremtidens vækstregioner.

For det andet er der potentiale for en styrkelse af det regionale uddannelsesmiljø samt efteruddannelsesmulighederne i regionen. Førstnævnte har til formål at fastholde og tiltrække flere unge i regionen, således at Sønderjylland i fremtiden kan få et højt kvalificeret arbejdskraftudbud. Sidstnævnte handler i høj grad om at sikre de sønderjyske virksomheders fortsatte konkurrenceevne samt at fastholde virksomhederne i regionen, netop fordi de her har de optimale muligheder for efteruddannelse af deres medarbejdere. I den sammenhæng er det centralt at fremhæve oprettelsen af Business Academy SydVest, der i 2001 blev startet i Tønder, som et videreuddannelses-tilbud til nuværende og kommende medarbejdere hos de fire virksomheder, der i samarbejde med staten, amtet samt udvalgte kommuner er initiativtagerne til akademiet⁴.

For det tredje kan man satse på en større udnyttelse af det potentiale, der ligger i Sønderjyllands placering i grænseregionen, hvilket skaber muligheder for større samspil med Tyskland og de nye østeuropæiske EU-lande.

Samlet set står Sønderjylland over for en række udfordringer i de kommende år, hvor udviklingen i det sønderjyske erhvervsliv vil være af afgørende betydning for, hvordan fremtidens sønderjyske arbejdsmarked ser ud. Der er behov for at sætte fokus på nye vækstmuligheder og nye brancher, da mange af de traditionelt vigtige brancher i Sønderjylland næppe kan forventes at bidrage med væsentlig vækst for fremtiden. Allerede i dag gøres der en målrettet indsats på flere fronter i regionen i forhold til disse udfordringer. Endvidere er der behov for en særlig målrettet indsats for at tiltrække flere højtuddannede til regionen, hvis man vil undgå, at kompetencekløften mellem Sønderjylland og resten af landet bliver endnu større i fremtiden. Dette er særlig vigtigt set i lyset af, at højtuddannet arbejdskraft bidrager mest til vækst og innovation, også i små og mellemstore virksomheder.

---

³ AF-Sønderjylland: *Tendenser i 3 klynger i Sønderjylland*, april 2004.

⁴ Se eventuelt akademiets hjemmeside: <http://www.dk-academy.com/>

3. Efterspørgslen efter arbejdskraft

Dette kapitel stiller skarpt på arbejdsmarkedets efterspørgselsside. Der gøres status over efterspørgslen efter arbejdskraft på det sønderjyske arbejdsmarked i dag – og det estimeres, hvorledes arbejdsmarkedets efterspørgselsside vil udvikle sig i de kommende ti år. Formålet er, at give Arbejdsmarkedsrådet i Sønderjylland et overblik over udviklingen i det sønderjyske erhvervsliv, som kan være med til at danne grundlag for Rådets beslutninger om arbejdsmarkedsindsatsen i regionen.

3.1 Tendenser på arbejdsmarkedets efterspørgselsside – en status

Udvikling i antallet af arbejdspladser – overordnet set

Opgjort i 2003 er der i alt 121.903 arbejdspladser i Sønderjylland, fordelt på ca. 12.700 virksomheder⁵.

Tendensen er – set i et historisk perspektiv – at antallet af arbejdspladser stagnerer i Sønderjylland. Der er således stort set det samme antal arbejdspladser i dag som i 1994. Modsat er antallet af arbejdspladser i Danmark som helhed vokset med 6 pct. i samme periode.

Sønderjylland er således ikke at betragte som en vækstregion, målt på udviklingen i antallet af arbejdspladser i regionen. Også i en opgørelse foretaget af Deloitte over vækstklimaet i de danske kommuner⁶, ligger Sønderjylland lavt på ranglisten, med en 14. plads ud af 16 (listen omfatter de 14 amter samt Københavns og Frederiksberg kommuner).

Der er også positive takter. Således viser den årlige analyse af Danmarks hurtigst voksende virksomheder, gennemført i et samarbejde mellem dagbladet Børsen og D&B, at en tilbagegang i antallet af nye gazelle-virksomheder fra 1995 og frem til og med 2003 nu er vendt. Udviklingen betegnes som eksplosiv i Sønderjylland, når det gælder om at skabe flest nye, hurtigvoksende virksomheder. Regionen placerer sig således i 2004 på en absolut førsteplads med en procentuel vækst fra 2003 til 2004 på 110 pct.⁷ Denne stigning skal ses i lyset af, at antallet af gazelle-virksomheder i 2003 var særdeles lavt. Således var der kun 18 sønderjyske virksomheder, der blev kategoriseret som gazeller i 2003 mod 30 året før.

Udvikling i antal arbejdspladser – opdelt på sektorer og brancher

Nulvæksten i antallet af arbejdspladser målt over de seneste ti år skyldes primært en lavere vækst i den tertiære sektor, dvs. de offentlige og private serviceerhverv, end for Danmark som helhed. Således er der tale om et reelt fald i antallet af offentlige arbejdspladser i regionen, mens væksten i de private serviceerhverv ligger markant under væksten i disse erhverv på landsplan.

Udviklingen i de primære og sekundære erhverv er stort set den samme i Sønderjylland som på landsplan. Men da antallet af arbejdspladser i de primære og sekundære erhverv udgør en relativt større andel af det samlede antal arbejdspladser i Sønderjylland sammenlignet med hele landet, har den negative eller manglende vækst større betydning for udviklingen på arbejdsmarkedet.

⁵ Der var 12.702 virksomheder i Sønderjyllands Amt i 2002, som er det seneste tal på antal virksomheder, der kan trækkes fra Danmarks Statistik.

⁶ Deloitte Videncenter Vækst: *Vækstklimaet i danske kommuner, 2003.*

⁷ Børsen, d. 23. september, 2004, s. 12-14.

Den store forskel på udviklingen i antal arbejdspladser på landsplan og i Sønderjylland, som fremgår af tabellen nedenfor, skyldes primært, at man i Sønderjylland ikke har haft den samme markante vækst inden for de tertiære erhverv, og særligt inden for de private serviceerhverv, som man har set i resten af landet.

Tabel 3.1: Den procentvise ændring i antal ansatte i primære, sekundære og tertiære erhverv, 1994-2003, samt andel år 2003. Sønderjylland og hele landet

	Sønderjylland		Hele Landet	
	Vækst 94/03	Andel 03	Vækst 94/03	Andel 03
Primære erhverv	-23,3%	6,3%	-25,5%	3,5%
Sekundære erhverv	0,6%	28,1%	0,4%	22,9%
Tertiære erhverv, heraf	3,5%	60,9%	11,4%	68,0%
- privat service	8,5%	32,8%	17,6%	37,9%
- off. service	-1,8%	28,1%	4,5%	30,1%
I alt	-0,2%	100,0%	6,0%	100,0%

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk (Pend11).

Stagnationen i de sekundære erhverv afspejler – opgjort på brancheniveau – modsatrettede tendenser. Således er der sket en kraftig procentuel reduktion i antallet af sønderjyske arbejdspladser inden for møbelindustri og anden industri, energi og vandforsyning samt tekstil- og læderindustrien. Sidstnævnte forklares primært af en omkodning af Ecco Sko A/S fra tekstil- og læderindustri til engroshandel. Samtidig er antallet af arbejdspladser inden for bygge og anlæg og den kemiske industri og plastindustrien steget.

Jern- og metalindustrien er, med ca. 16.000 arbejdspladser, i dag som tidligere den absolut mest betydningsfulde branche i Sønderjylland. Over de seneste ti år har denne branche faktisk oplevet en positiv udvikling, hvor antallet af arbejdspladser er vokset med 7 pct., mod 3 pct. vækst på landsplan. Ser man derimod på udviklingen i de seneste fem år, har branchen gennemlevet en negativ udvikling fra 1999 og frem til i dag.

Den positive udvikling i de tertiære erhverv dækker over et reelt fald i antallet af offentlige arbejdspladser samt en vis vækst, om end ikke svarende til væksten på landsplan, i de private serviceerhverv.

Væksten i de private serviceerhverv dækker også over modsatrettede udviklingstendenser på tværs af de forskellige brancher:

- Der er sket en kraftig procentuel reduktion i antallet af sønderjyske arbejdspladser inden for post og telekommunikation og finansierings- og forsikringsvirksomhed. En vigtig forklaring bag denne udvikling er efter al sandsynlighed de store omstruktureringer, der er sket i disse brancher inden for de seneste år, med henblik på effektivisering og konsolidering.
- Også transportbranchen i Sønderjylland er ramt af nedgang, om end mindre (- 4 pct.). Dette skal ses i lyset af en samtidig fremgang i antallet af arbejdspladser i branchen på landsbasis. Fokusgruppedeltagerne peger på to væsentlige forklaringer: For det første oplever transportvirksomhederne et lønpres fra Tyskland. For det andet har flere store transportvirksomheder efter de seneste års fusioner i

branchen valgt at flytte hovedkontorerne – og dermed også arbejdspladser – til trekantsområdet.

- En tilsvarende udvikling kan spores inden for detailhandelen. Også her er der sket en mindre reduktion i antallet af arbejdspladser (- 4 pct.), der går imod tendensen på landsplan, hvor man har oplevet en vækst på 14 pct. fra 1994 til 2003.
- Samtidig er der sket en vækst i antallet af arbejdspladser inden for forretningservice, engroshandel, udlejning og ejendomsformidling samt hotel- og restaurationsbranchen. Antallet af arbejdspladser er vokset særligt kraftigt procentuelt inden for forretningservice, om end ikke så eksplosivt som på landsplan. Selv om udviklingen inden for forretningservice således er meget positiv, set i et udelukkende sønderjysk perspektiv, så er væksten inden for denne branche stadig væsentligt mindre end på landsplan.

Faldet i antallet af offentlige arbejdspladser skyldes primært et stort fald i antallet af arbejdspladser inden for offentlig administration, der ikke modsvares af den samtidige vækst i særligt antallet af arbejdspladser på sociale institutioner i regionen. En vigtig forklaringsfaktor bag reduktionen i antal ansatte inden for offentlig administration er lukningen af kasernen i Tønder.

Ser man på udviklingen i antallet af sønderjyske arbejdspladser i reelle tal opdelt på brancheniveau, viser tabellen nedenfor, i hvilke brancher der er forsvundet og skabt flest arbejdspladser.

Tabel 3.2: Udvikling i antal arbejdspladser i reelle tal opdelt på brancheniveau – fra 1994 til 2003

Tabte arbejdspladser	Skabte arbejdspladser
<ul style="list-style-type: none"> ○ Offentlig administration (ca. 2700) ○ Landbrug mv. (ca. 2300) ○ Tekstil- og læderindustri (ca. 1200) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Forretningservice (ca. 2000) ○ Sociale institutioner (ca. 2000) ○ Engroshandel (ca. 1700) ○ Bygge og anlæg (ca. 1200) ○ Jern- og metalindustri (ca. 1000)

Udvikling i antal arbejdspladser – opdelt på størrelse

Erhvervsstrukturen i Sønderjylland er præget af mange mindre virksomheder: Ca. 80 pct. af virksomhederne i regionen har således under 10 ansatte. Denne andel er en smule højere end på landsbasis, hvilket hovedsageligt hænger sammen med, at den primære sektor fylder relativt meget i regionen.

Til gengæld er der lidt færre mellemstore virksomheder i regionen, dvs. virksomheder med mellem 10 og 99 ansatte, end i resten af landet, mens de store virksomheder tilnærmelsesvis udgør samme andel som på landsplan.

Tabel 3.3: Udviklingen i antal virksomheder sammenholdt med antal ansatte i Sønderjylland og hele landet, 1993 og 2002

Antal beskæftigede i virksomhederne	Sønderjylland			Hele landet	
	Antal virksomheder 2002	Andel af det samlede antal virksomheder 2002	Vækst 93/02	Andel af det samlede antal virksomheder 2002	Vækst 93/02
1-9	10.199	80,3%	-27,5%	78,5%	-24,5%
10-19	1.375	10,8%	4,6%	11,3%	10,8%
20-49	771	6,1%	13,0%	6,6%	14,0%
50-99	217	1,7%	-4,4%	2,2%	10,3%
100+	140	1,1%	19,7%	1,4%	14,4%
I alt	12.702	100,0%	-22,6%	100,0%	-18,8%

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk (Erh16).

Værd at bemærke i relation til væksttallene er, at væksten i de mellemstore virksomheder i Sønderjylland er væsentligt lavere end væksten i disse virksomheder på landsplan. Samtidig er antallet af store virksomheder til gengæld steget procentuelt mere i Sønderjylland end på landsplan.

Traditionelt betragtes de mellemstore virksomheder som det centrale vækstlag for fremtidens arbejdsmarked, eller med andre ord som de vigtigste kilder til fremtidige arbejdspladser. Netop derfor er det værd at bemærke, at Sønderjylland både har en mindre andel af mellemstore virksomheder, sammenlignet med resten af landet, og at væksten i antallet af små og mellemstore virksomheder endvidere er mindre i Sønderjylland end i resten af landet.

Udvikling i de beskæftigedes uddannelsesbaggrund – overordnet set

Sammenlignet med uddannelsesniveaet blandt de beskæftigede i Danmark som helhed adskiller Sønderjylland sig primært ved følgende:

- Andelen af beskæftigede med en *længerevarende uddannelse* er markant lavere i Sønderjylland (3,8 pct.) end for hele landet (7,6 pct.). Og samtidig er væksten i antallet af beskæftigede med en længerevarende uddannelse steget markant mindre i Sønderjylland (32,8 pct.) end på landsplan (64 pct.).
- Til gengæld er andelen af de beskæftigede i Sønderjylland med en erhvervsfaglig uddannelse 5 procentpoint højere end landsgennemsnittet.
- Andelen af de beskæftigede, der ikke har en kompetencegivende uddannelse er i dag stort set den samme i Sønderjylland som på landsplan. Udviklingen over de seneste ti år viser, at andelen af beskæftigede uden en kompetencegivende uddannelse har tilnærmet sig landsgennemsnittet over den berørte tiårige periode.

En undersøgelse, som Rambøll Management har gennemført for Ugebrevet A4 for nylig⁸, viser, at der er markant forskel på jobmobiliteten blandt forskellige grupper af lønmodtagere, beregnet som andelen af lønmodtagere,

⁸ Se blandt andet Ugebrevet A4 den 20. september 2004.

der over en given periode har skiftet branche og/eller funktion. Lønmodtagere uden en kompetencegivende uddannelse har således ganske vist den største risiko for at miste deres job, men er samtidig også bedre end andre grupper af lønmodtagere til at søge videre til andre brancher og andre jobfunktioner. Til gengæld er lønmodtagere med håndværkspræget arbejde og en faglig uddannelse markant dårligere til at søge videre, til dels i andre brancher, men særligt i nye jobfunktioner.

I en sønderjysk sammenhæng, hvor der er relativt mange faglærte lønmodtagere, og særligt inden for industrien, betyder dette, at det kan blive nødvendigt med en ekstra indsats for at hjælpe faglærte industriarbejdere videre, hvis beskæftigelsen inden for deres branche falder. Dette kan eksempelvis ske igennem målrettet efteruddannelse eller kompetenceafklaring, da tallene tyder på, at disse lønmodtagergrupper ikke i udgangspunktet er særligt åbne over for branche- og funktionsskift.

Udvikling i de beskæftigedes uddannelsesbaggrund – opdelt på sektorer og brancher

Inden for de offentlige serviceerhverv er der relativt mange beskæftigede med en lang (8 pct.) eller mellemlang videregående (38 pct.) uddannelse, mens andelen af beskæftigede med en erhvervsfaglig uddannelse (41 pct.) er tilsvarende lav.

De øvrige sektorer ligner mere hinanden med en stor andel af beskæftigede med en erhvervsfaglig uddannelse (mellem 69 og 75 pct.) og relativt få med enten lange (mellem 2 og 4 pct.) eller mellemlange videregående (mellem 4 og 8 pct.) uddannelser. Endvidere skal nævnes, at der er en relativt stor andel af beskæftigede inden for de private serviceerhverv uden en kompetencegivende uddannelse (11 pct. mod mellem 4 og 7 pct.).

En mere nuanceret opdeling på brancheniveau viser, at det på de offentlige arbejdspladser primært er inden for sundhedsvæsenet og undervisning, at der er relativt mange beskæftigede med lange og mellemlange videregående uddannelser.

Forretningsservice adskiller sig endvidere fra de private serviceerhverv set under et ved at beskæftige relativt mange med lange eller mellemlange uddannelser.

Samtidig er det værd at bemærke, at andelen af beskæftigede uden en kompetencegivende uddannelse er særligt høj inden for hotel- og restaurationsbranchen, post og telekommunikation og detailhandel.

Udvikling i de beskæftigedes aldersfordeling – overordnet set

Aldersfordelingen i dag blandt de beskæftigede i Sønderjylland svarer i store træk til aldersfordelingen i hele landet.

Tabel 3.4: Udviklingen i aldersstrukturen blandt de beskæftigede med bopæl i Sønderjylland og i hele landet, 1994-2003

	Sønderjylland			Hele landet	
	Antal 2003	Andel 03	Vækst 94/03	Andel 2003	Vækst 94/03
-15 år	2.142	1,7%	3,0%	1,4%	-10,7%
16-24 år	15.666	12,6%	-20,4%	12,9%	-14,1%
25-29 år	10.238	8,2%	-24,3%	10,3%	-8,3%
30-39 år	29.543	23,7%	0,0%	24,7%	11,7%
40-49 år	31.059	24,9%	1,1%	23,0%	-1,9%
50-59 år	27.942	22,4%	31,3%	21,4%	39,9%
60-66 år	5.353	4,3%	27,4%	4,3%	27,9%
67+ år	2.566	2,1%	-4,7%	1,8%	-13,1%
I alt	124.509	100,0%	0,6%	100,0%	6,1%

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk (Ras2).

Ser man på udviklingen indtil nu, har der været markant større nedgang i antallet af beskæftigede under 30 år i Sønderjylland end på landsplan. En vigtig forklaring er, at flere unge i dag tager en videregående uddannelse, og for mange sønderjyske unge betyder det, at de flytter væk fra amtet for at gå på skole eller universitet andetsteds i landet. Nulvæksten i aldersgruppen 30-39 år, sammenlignet med en vækst på knap 12 pct. i resten af landet, tyder på, at de unge ikke i tilstrækkeligt omfang flytter tilbage til Sønderjylland efter endt uddannelse.

Det er værd at bemærke, at der både i Sønderjylland og på landsplan i de seneste ti år er sket en markant vækst i antallet af beskæftigede over 50 år. I 2003 er det således næsten 30 pct. af de beskæftigede med bopæl i Sønderjylland, der er over 50 år. Dette vil nødvendigvis medføre, at der forude venter en årrække med massiv afgang fra arbejdsmarkedet. Det skaber en risiko for massive rekrutteringsproblemer, særligt i brancher hvor der i dag er mange ældre ansatte.

Bag den meget beskedne tilvækst i det samlede antal beskæftigede med bopæl i regionen gemmer der sig således en kraftig forskydning i aldersstrukturen, med en markant højere andel af seniorer på de sønderjyske arbejdspladser i dag end i landet som helhed. Endvidere er der stor forskel på aldersstrukturen i de enkelte brancher i Sønderjylland.

Særligt i brancher som udlejning og ejendomsformidling, energi- og vandforsyning, undervisning, foreninger, kultur og renovation, landbrug, gartneri og skovbrug, tekstil- og læderindustrien, offentlig administration samt finansiering og forsikring er andelen af seniorer relativt høj. Til gengæld er der en høj andel af unge under 30 år inden for brancher som hotel og restauration, detailhandel og autohandel, service og tankstationer.

3.2 Virksomhedernes økonomiske tilstand og udvikling

I en samlet vurdering af perspektiverne for regionen er det, ud over udviklingen i beskæftigelsen, også interessant at inddrage økonomiske nøgletal for regionens virksomheder. Faldende beskæftigelse kan således være et resultat af effektiviseringer, der er nødvendige for at sikre virksomhedernes

konkurrenceevne på danske og udenlandske markeder, hvilket igen er en forudsætning for at bibeholde arbejdspladser i regionen.

Afdækning af virksomhedernes økonomiske tilstand og udvikling viser *for det første*, at Sønderjylland er en eksportintensiv region⁹. Forskellen mellem Sønderjylland og resten af landet er indsnævret fra 10 til 4 procentpoint fra 1998 til 2002. Afdækningen viser endvidere, at jern- og metalindustrien er den største eksportbranche i Sønderjylland, hvorfor regionen er relativt afhængig af udviklingen på jern- og metalindustriens udenlandske markeder.

At Sønderjylland er en eksportintensiv region har således stor betydning for udviklingen på det regionale arbejdsmarked. I de senere år, hvor de internationale konjunkturer har været relativt svage, har de eksportintensive erhverv været under pres. Det kan tydeligt aflæses af beskæftigelsesudviklingen i de mest eksportintensive brancher. De syv mest eksportintensive brancher har således reduceret antallet af medarbejdere de senere år – og iblandt disse er reduktionen størst i jern- og metalindustrien.

Afdækningen viser *for det andet*, at der ikke tegner sig et klart og entydigt mønster for de sønderjyske virksomheders økonomiske tilstand og udvikling – opgjort i forhold til produktivitet, investeringer og bruttoavance og vækst over de seneste år.

De væsentligste konklusioner fra afdækningen af tendenser i den økonomiske udvikling i de sønderjyske virksomheder inden for syv brancher (industri, bygge og anlæg, detailhandel, engroshandel, hotel og restauration, transport samt forretningsservice) er:

- I fire ud af de syv brancher kan der konstateres en positiv udvikling i virksomhedernes *produktivitet* i de senere år. Udviklingen i produktivitetsvæksten har i vid udstrækning lignet udviklingen på landsplan. Status er, at produktiviteten i alle brancher, med undtagelse af engroshandel samt hotel- og restaurationsbranchen, ligger under produktiviteten på landsplan.
- Udviklingen i *investeringerne* har ligget under niveauet for landet som helhed, med undtagelse af transportvirksomhed, hvor Sønderjylland har haft en meget positiv udvikling. Niveauet for investeringerne, dvs. målt pr. medarbejder, svarer nogenlunde til niveauet for resten af landet. Ved en mere detaljeret sammenligning ses det, at det primært er lavere i den sønderjyske transportbranche. Dette kan tyde på, at den store investeringsvækst i erhvervet bunder i, at der har været et efterslæb sammenlignet med resten af landet.
- Med hensyn til virksomhedernes *bruttoavance* kan det konkluderes, at navnlig inden for industri og transporterhvervet ligger regionen under landsgennemsnittet. For de andre erhverv er niveauet nogenlunde det samme. Udviklingen i bruttoavancen for de to førstnævnte erhverv har ligget noget under landsgennemsnittet, hvilket i vid udstrækning kan forklare det lavere niveau. Både engrosvirksomhed og forretningsservice har igennem perioden haft høje vækstrater i bruttoavancen.

Konklusionen fra analysen er således, at de sønderjyske virksomheders produktivitet generelt er lavere end landsgennemsnittet. Målt på investeringsvæksten ligger Sønderjylland også under landet som helhed, hvilke kan give

---

⁹ *Er Sønderjylland eksportintensiv?*, AF Sønderjylland, april 2004.

problemer for erhvervene på længere sigt. Når det gælder bruttoavancen ligner landsdelen – med visse variationer – til gengæld resten af landet.

3.3 Udviklingen i efterspørgslen efter arbejdskraft i de næste ti år

Fremskrivningen viser, at der kan forventes et fortsat fald i den samlede beskæftigelse i Sønderjylland frem mod 2014. Således vil det samlede antal beskæftigede falde med små 2.000 personer (1,6 pct.) til i alt 122.600 i 2014 mod 124.500 beskæftigede i 2004. Der er således tale om en udvikling, der følger udviklingen i beskæftigelsen de seneste år. Men som gennemgangen nedenfor viser, er der stor forskel på fremskrivningens indikationer på udviklingen inden for de enkelte erhverv og brancher

Udviklingen fremover i de enkelte erhverv og brancher

Inden for de *primære erhverv* – det vil sige landbrug, skovbrug og fiskeri – forventes der en fortsat tilbagegang frem til 2014. I 2014 vil der således være 5.600 personer med beskæftigelse i sektoren mod 7.300 i 2004 – svarende til et fald på 1.700 personer (23 pct.). De vigtigste tendenser inden for landbruget, der står for 98 pct. af beskæftigelsen i branchen i Sønderjylland, er:

- Erhvervet har i de senere år været kendetegnet ved sammenlægninger af bedrifter, og en heraf følgende rationalisering og effektivisering. Der har endvidere fundet en øget specialisering sted. Det har bl.a. betydet, at *produktionen er samlet på færre og mere specialiserede produktionssteder*.
- Antallet af selvstændige er faldet som en konsekvens af ovenstående udvikling. Derimod forventes *fortsat beskæftigelsesmuligheder for landbrugsmedhjælpere*. Samlet set forventes der dog fortsat faldende beskæftigelse inden for den primære sektor.

Inden for de *sekundære erhverv*, der omfatter industrien og bygge- og anlægsvirksomhed, forventes beskæftigelsen at være stigende frem til 2014 – med en stigning på 3.200 personer (9 pct.). Et fald i beskæftigelsen inden for jern- og metalindustrien forventes således at blive mere end opvejet af beskæftigelsesstigninger inden for de øvrige industrigrene, og navnlig inden for bygge- og anlægsvirksomhed samt fødevareindustrierne. Fremskrivningerne for de vigtigste af brancherne, og tendenserne bag, uddybes i nedenstående:

- Jern- og metalindustrien udgør den vigtigste industrigren i amtet og det største beskæftigelsesområde. Næsten halvdelen af alle beskæftigede inden for industrien har arbejde inden for dette erhverv. Her forventes det på kort sigt, at beskæftigelsen vil øges en smule, mens den vil falde væsentligt på lidt længere sigt. Jern- og metalindustrien i Sønderjylland er i høj grad eksportorienteret, hvorfor udviklingen i erhvervet hænger nøje sammen med udviklingen på de internationale markeder og den heraf følgende efterspørgsel. Derudover vil antallet af arbejdspladser i Sønderjylland inden for dette erhverv i høj grad afhænge af, i hvilket omfang virksomhederne vælger at placere

hele eller dele af deres produktion i lavtlønslande¹⁰. Samlet set forventes faldet i beskæftigelsen særligt at ville berøre de ufaglærte i industrien, da denne type arbejdsopgaver er mest udsat for udflagning til lavtlønslande¹¹.

- For bygge- og anlægsvirksomhed forventes der en voksende aktivitet både på kort og på langt sigt. På kort sigt skyldes de positive forventninger en række faktorer, herunder at Sønderjylland har taget initiativ til en række bygge- og anlægsprojekter. Derudover forventes parcelhusbyggeriet at tage til i området. Endelig har regeringen med sin forårspakke fremrykket en række offentlige bygge- og anlægsinvesteringer, hvilket ligeledes vil påvirke beskæftigelsen positivt. På længere sigt er skønnet mere usikkert, idet beskæftigelsen inden for dette erhverv er meget følsomt over for konjunkturudsving.
- Inden for nærings- og nydelsesmiddelindustrien forventes der samlet set en mindre stigning i beskæftigelsen i de kommende år. Beskæftigelsen inden for slagterier, mejerier forventes at være uændret på kort sigt. Derimod forventes der et mindre fald i beskæftigelsen inden for fremstilling af bagervarer.

I de *private serviceerhverv* forventes et fald i beskæftigelsen frem mod 2014 på knap 3.600 personer i forhold til 2003, svarende til ca. 12 pct. Forventningerne til de enkelte erhverv er, at beskæftigelsen inden for detailhandel vil falde markant, mens der inden for finansierings- og forsikringsvirksomhed, post og telekommunikation samt forretningsservice forventes et mindre fald i beskæftigelsen. Derimod er der positive forventninger til beskæftigelsen inden for engroshandel, mens forventningerne til hotel- og restaurationsbranchen er stort uændrede.

Der er flere forhold, der kan påvirke fremskrivningen af beskæftigelsen i de private serviceerhverv i såvel positiv som negativ retning. Herunder nævnes enkelte af de vigtigste:

- Transporterhvervet forventes også fremover at være påvirket af den hårde konkurrence udefra. Derudover vil der ligeledes være en fortsat risiko for at der finder en udflagning sted. Endelig er beskæftigelsen i Sønderjylland påvirket af omfanget af tyske chauffører, der arbejder i de lokale transportvirksomheder.
- Udviklingen i beskæftigelsen inden for forretningsservice forventes at være svagt faldende. Denne fremskrivning kan virke overraskende idet branchen i de seneste år har budt på en beskæftigelsesmæssig fremgang i Sønderjylland. Endvidere er andelen af arbejdspladser inden for erhvervet noget lavere, end det er tilfældet på landsplan,

---

¹⁰ Dette underbygges yderligere af følgende citat af Jørgen Mads Clausen: "Regeringens og andres bestræbelser på, at skabe flere arbejdspladser ser ikke ud til at have accelereret i samme tempo som vi mister arbejdspladser. Vi risikerer at komme i en situation, hvor man spørger sig selv, hvad man så skal lave i Danmark. Det er i hvert fald ikke inden for landbruget eller fiskeriet, vi skal finde nye arbejdspladser. Også industrien er trængt. Jeg skønner, at der forsvinder mellem 25.000 og 50.000 arbejdspladser i år fra industrien til lavtlønslande. Men jeg kender ikke tallet." Jørgen Mads Clausen, Koncernchef, Danfoss, Ugebrevet Mandag Morgen, 19. januar 2004.

¹¹ Dette er ydermere i overensstemmelse med resultaterne af en tidligere fremskrivning af arbejdskraftefterspørgslen i Sønderjylland, "Registerbaseret fremskrivning for det sønderjyske arbejdsmarked 2001-2010, Sønderjyllands Amt og Det regionale Arbejdsmarkedsråd, 2002.

hvilket tilsiger, at der er mulighed for en beskæftigelsesfremgang. Alt i alt tyder fremskrivninger på, at der er behov for en konkret og målrettet indsats i forhold til at udnytte beskæftigelsespotentialet inden for branchen.

For så vidt angår udviklingen i de *offentlige serviceerhverv*, forventes det i modellen, at beskæftigelsen vil stige frem mod 2014 med en enkelt procent, svarende til knap 360 personer. Særligt inden for sociale institutioner forventes beskæftigelsen at stige markant. Beskæftigelsen inden for de øvrige områder, herunder offentlig administration, undervisning og sundhedsvæsen, er enten uændret eller vil falde. Når man skal vurdere udviklingen på det offentlige arbejdsmarked i de kommende år, er den kommende strukturreform af stor betydning, da den nødvendigvis vil medføre store ændringer for de offentlige serviceerhverv. Hvordan strukturreformen helt præcist kommer til at påvirke det offentlige arbejdsmarked er til gengæld svært at vurdere i dag, og blandt de mulige effekter af strukturreformen kan nævnes:

- Inden for de sociale institutioner, sundhedsvæsenet og undervisningssektoren kan de større administrative enheder medføre sammenlægninger af de eksisterende institutioner, og dermed muligvis en reduktion af det samlede antal arbejdspladser.
- De større kommunale enheder kan påvirke graden af udlicitering i de nye kommuner. Barriererne for udlicitering vil være mindre i de nye og større kommuner, da en større volumen gør det muligt at lægge flere opgaver ud.
- De større kommunale enheder må formodes at have et øget behov for højtuddannet arbejdskraft med administrative og ledelsesmæssige kompetencer. På længere sigt kan strukturreformen derfor medføre ændringer i den offentlige administrations personalebehov med stigende efterspørgsel efter medarbejdere med højere uddannelse og kvalifikationer. Dette kan give bedre muligheder for en øget tilflytning og fastholdelse af personer med videregående uddannelser, hvilket kan have en afsmittende positiv effekt på de private virksomheders efterspørgsel efter højtuddannet arbejdskraft.

Selv om det i dag kan være svært at vurdere de præcise konsekvenser på lidt længere sigt af den kommende strukturreform, så er der ingen tvivl om, at det offentlige arbejdsmarked står over for mange omvæltninger i de næste år. Denne del af arbejdsmarkedet kan derfor forventes at være præget af store forandringer i de kommende ti år, hvis ikke længere.

4. Udbuddet af arbejdskraft

Dette kapitel sætter fokus på arbejdsmarkedets udbudsside. Der gøres status over udbuddet af arbejdskraft på det sønderjyske arbejdsmarked – og det fremtidige udbud af arbejdskraft estimeres. Dermed sikres Arbejdsmarkedsrådet et bedst muligt billede af udviklingen i udbuddet af arbejdskraft, som baggrund for at kunne vurdere behovet for særlige indsatser i fremtiden.

I denne sammenhæng er der to afgørende variable, nemlig arbejdsstyrkens størrelse og erhvervsfrekvensen i befolkningen. *Erhvervsfrekvensen* beskriver, hvor stor en andel af den samlede befolkning, der står til rådighed for arbejdsmarkedet, mens *arbejdsstyrken* omfatter det samlede antal af personer, der står til rådighed for arbejdsmarkedet. Arbejdsstyrken omfatter således *både* de erhvervsaktive *og* de ledige, men ikke personer der varigt eller midlertidigt er uden for arbejdsmarkedet¹².

4.1 Tendenser på arbejdsmarkedets udbudsside – en status

Befolkningen i Sønderjylland er fra 1995 til 2004 kun vokset med knap en halv procent og omfatter i dag 252.936 personer. Befolkningstilvæksten i hele landet i samme periode var på 3,5 pct. Som billedet ser ud i Sønderjylland i dag, er der derfor ingen indikationer på, at en tilvækst i befolkningsgrundlaget kan være medvirkende til at skabe vækst i udbuddet af arbejdskraft i regionen.

Samtidig er der sket en forskydning i befolkningens alderssammensætning i retning af flere seniorer, og særligt i aldersgruppen 55-59 år. Der er endvidere markant færre unge mellem 15 og 35 år, end der var for ti år siden, om end der til gengæld er flere børn mellem 5 og 14 i dag, end der var i 1995.

Aldersstrukturen i Sønderjylland i dag medfører den kendte forventning om, at der i en årrække fremover vil være langt flere seniorer på vej ud af arbejdsmarkedet, end der vil være tilgang af unge til arbejdsmarkedet.

Samtidig med at der er færre unge mellem 15 og 34 år i Sønderjylland i dag, end der var for ti år siden, er *erhvervsfrekvensen* for disse aldersgrupper også lavere i dag, og særligt blandt de unge mellem 20 og 29 år. Nedgangen i de unges erhvervsfrekvens skyldes hovedsageligt, at der er flere unge, der tager en længere uddannelse i dag, og derfor naturligt træder senere ind på arbejdsmarkedet. Til gengæld kan disse uddannede unge være med til at afhjælpe efterspørgslen efter uddannet arbejdskraft i fremtiden.

Modsat er der blandt seniorerne sket en positiv udvikling i løbet af de seneste ti år, således at der i dag er flere erhvervsaktive blandt såvel de 55-59-årige som de 60-64-årige. Endvidere er erhvervsfrekvensen blandt de 50-54-årige den samme i dag som for ti år siden, hvorimod den er faldet en smule i alle aldersgrupper mellem 30 og 50 år.

I og med at seniorerne over 50 år udgør en større andel af den samlede arbejdsstyrke i Sønderjylland i dag end for ti år siden, er det meget positivt, at det er lykkedes at fastholde seniorerne på arbejdsmarkedet i højere grad

---

¹² I Danmarks Statistiks opgørelser omfatter kategorien "midlertidigt uden for arbejdsmarkedet" blandt andet revalidender, personer på barsel, personer på integrationsydelse, men også ledige i aktivering, medmindre de er ansat med løntilskud.

end tidligere, da det har stadig større betydning for den samlede arbejdsstyrkes størrelse.

Arbejdsstyrken i Sønderjylland er samlet set faldet med 5,6 procentpoint fra 1994 til 2003. Dette skyldes en kombination af den ændrede aldersstruktur i befolkningen og faldet i erhvervsfrekvenserne i flere aldersgrupper. Arbejdsstyrken i Sønderjylland udgør således 125.534 personer i 2003. Det er særligt fra 1999 og frem til i dag, at arbejdsstyrken konstant er blevet reduceret i Sønderjylland, hvilket kan pege på, at der er tale om en udviklingstendens, som også vil fortsætte fremover.

Et relativt større fald i arbejdsstyrken i Sønderjylland end på landsplan opgjort over de seneste ti år skyldes overvejende en kombination af:

- Et større fald i antallet af erhvervsaktive unge, end tilfældet har været på landsplan
- En mindre stigning i antallet af erhvervsaktive seniorer, end tilfældet har været på landsplan.

Den sønderjyske arbejdsstyrke adskiller sig endvidere på flere væsentlige punkter fra arbejdsstyrken i hele landet, når man ser på uddannelsesniveaulet:

- Der er 5 procentpoint flere erhvervsaktive i Sønderjylland, der har en erhvervsfaglig uddannelse, end tilfældet er på landsplan.
- Til gengæld er der færre i Sønderjylland, der har en mellemlang (2 procentpoint færre) eller lang (3 procentpoint færre) videregående uddannelse.
- Desuden er der i dag 1 procentpoint flere erhvervsaktive sønderjyder, der ikke har nogen kompetencegivende uddannelse end på landsplan.

Ikke mindre interessant er det at se på udviklingen i arbejdsstyrkens uddannelsesniveau i løbet af de seneste år:

- Antallet af erhvervsaktive i Sønderjylland, der ikke har nogen kompetencegivende uddannelse, er faldet med 13 procent over de seneste syv år.
- Antallet af erhvervsaktive, der har en erhvervsfaglig uddannelse eller en kort videregående uddannelse, er i samme periode steget med 5 pct. for begge grupper – og endnu mere markant er stigningen i antal erhvervsaktive, der har en mellemlang (13 pct.) eller lang (14 pct.) videregående uddannelse. På landsplan går udviklingen dog endnu hurtigere, særligt blandt de højtuddannede.

4.2 Udbuddet af arbejdskraft de næste ti år

Befolkningstallet i Sønderjylland forventes at falde med ca. 9.100 personer frem til 2014. At det samlede befolkningstal vil falde skyldes, at der forventes en nettoaflytning fra amtet, der i perioden i gennemsnit vil være ca. 900 personer pr. år.

Frem til 2014 forventes endvidere en aldersmæssig forskydning i Sønderjylland i retning af en ældre befolkning. Der bliver således færre personer i alderen 30-39 år og 40-49 år, samtidig med at der bliver flere i alderen 60-66 år og 67-99 år. Der forventes til gengæld en stigning blandt de 16-29-årige, hvor antallet af indbyggere vil stige fra ca. 37.000 i dag til knap 39.000 i 2014. Baggrunden for denne stigning er primært, at de "små år-

gange" er blevet ældre, og at de noget større børneårgange af i dag til den tid vil fylde i ungdomsstatistikkerne.

*Arbejdsstyrken*¹³ i Sønderjylland forventes at falde frem til 2014 fra ca. 129.000 til ca. 121.600, dvs. svarende til ca. 5,8 pct. Dette er mere end for befolkningen samlet set, der forventes at falde med omkring 3,6 pct. Den hidtidige udvikling med lavere vækst i arbejdsstyrken i Sønderjylland, sammenlignet med hele landet, forventes således at fortsætte.

Den faldende arbejdsstyrke kan være en væsentligt hindring for fremtidig vækst i erhvervslivet i regionen, set i relation til at virksomhedernes muligheder for at rekruttere yderligere medarbejdere i forlængelse af virksomhedens vækst bliver dårligere. Da arbejdsstyrkefremskrivningerne i RIMO-modellen samtidig er relativt sikre, kan arbejdsstyrken i Sønderjylland derfor med relativt stor sikkerhed forventes at falde i de kommende ti år, medmindre der gøres en særlig indsats i de kommende år for at vende udviklingen.

Årsagen til at arbejdsstyrken forventes at falde er først og fremmest, at befolkningen bliver ældre, dvs. en større del er på pension og står derfor uden for arbejdsmarkedet. Større søgning til uddannelser blandt de yngre årgange vil ligeledes trække i retning af en mindre arbejdsstyrke. Der forventes til gengæld en stigning i antallet af 16-29-årige i arbejdsstyrken, og samtidig stiger antallet af erhvervsaktive over 60 år også. Frem mod 2014 vil virksomhedernes rekrutteringsgrundlag således skulle orientere sig dels mod yngre og formodentlig mere veluddannede medarbejdere i Sønderjylland, og dels mod en ældre arbejdsstyrke med længere erhvervs erfaring, men færre år tilbage på arbejdsmarkedet.

Omvendt kan der forventes en øget konkurrence om den mere erfarne arbejdskraft i alderen 30-49 år, som i samme periode forventes at falde med 26 pct. Antallet af 60-66-årige i arbejdsstyrken stiger med næsten 20 pct. som følge af den demografiske udvikling. Denne gruppe kan dermed i et vist omfang kompensere for faldet blandt de 30-49-årige.

Faldet i arbejdsstyrken vil have en række konsekvenser for arbejdsstyrkens kvalifikationer. Samtidig med at arbejdsstyrken vil falde, vil kvalifikationsniveauet – ud fra en relativ betragtning – stige en smule. Baggrunden for denne stigning er følgende:

- Antallet af personer uden en kompetencegivende uddannelse vil falde med 8 pct., hvilket er noget mere end det samlede fald i arbejdsstyrkens størrelse. Det betyder, at andelen af personer i arbejdsstyrken uden uddannelse vil være mindre i 2014, end det er tilfældet i dag.
- Tilsvarende vil antallet af personer med en erhvervsuddannelse falde med 5 pct., hvilket i store stræk svarer til det samlede fald i arbejdsstyrken. Det betyder, at andelen af personer med en kompetencegivende uddannelse forventes at være uændret i 2014 i forhold til i dag.
- For gruppen af personer med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse vil der være tale om meget små forskydninger i forhold til udgangspunktet, hvorfor denne gruppe kan forventes at udgøre en større andel af arbejdsstyrken i fremtiden.

---

¹³ Arbejdsstyrken er defineret som beskæftigede og arbejdsløse, dvs. at personer under uddannelse, pensionister mv. ikke indgår i arbejdsstyrken. Arbejdsstyrken er defineret til at omfatte personer op til 75 år i RIMO-fremskrivningerne.

Det kan således sammenfattes, at arbejdsstyrken på den ene side forventes at blive mindre, men samtidig hermed forventes uddannelsesniveaet at være højere i fremtiden, end det er tilfældet i dag. Det kan til gengæld også fremover forventes, at navnlig andelen af personer med mellemlang og lang videregående uddannelse vil være lavere i Sønderjylland sammenlignet med resten af landet. Der vil således fortsat være en kompetencekløft mellem Sønderjylland og resten af landet, medmindre de igangværende initiativer kan være med til at vende denne udvikling. Her tænkes særligt på udbygningen af Syddansk Universitet i Sønderborg, og de af UdviklingsRådSønderjylland igangsatte initiativer.

5. Ubalancer – ledighed og rekrutteringsproblemer

I dette kapitel foretages koblingen mellem arbejdsmarkedets efterspørgsels- og udbudsside. Mere præcist sættes der fokus på hhv. ledighed og mangel på arbejdskraft i dag og i fremtiden.

5.1 Tendenser til ubalancer på arbejdsmarkedet – en status

Udvikling i ledigheden¹⁴ – overordnet set

Ledigheden i Sønderjylland er samlet set faldet over de seneste ti år, om end denne udvikling er vendt siden starten af 2002. I januar 2004 nåede ledigheden i Sønderjylland således op på sit højeste niveau i syv år, med i alt 10.000 ledige¹⁵.

Til gengæld ser ledigheden ud til igen at være på vej ned i de senere måneder – i hvert fald ligger ledighedstallene for juni og juli 2004 under tallene for de samme måneder i 2003. Dette kan tyde på, at udviklingen i ledigheden er ved at vende i øjeblikket, om end det er lidt for tidligt at vurdere, hvorvidt der er tale om en kontinuerlig udvikling, og eventuelt hvor hurtigt ledigheden nu kan forventes at ville falde fremover. I den seneste kvartalsprognose fra Arbejdsmarkedsrådet i Sønderjylland, der alene omfatter ledighedstal frem til og med maj måned 2004, mener man også at kunne se tegn på, at ledigheden har toppet i Sønderjylland.

Ledighedsudviklingen i Sønderjylland har i store træk fulgt udviklingen på landsplan. Dog har Sønderjylland ofte haft en lavere ledighed end landet som helhed, hvilket ser ud til igen at gøre sig gældende i løbet af foråret 2004. Men udviklingen over de seneste ti år tenderer i retning af, at forskellen mellem ledigheden blandt de forsikrede ledige på landsplan og i Sønderjylland bliver stadig mindre. Forskellen er, opgjort til og med juli 2004, på ½ procentpoint, med en ledighedsprocent for Sønderjylland på 5,9 og tilsvarende 6,4 procent på landsplan.

Samtidig gælder det, at der ikke er store forskelle mellem Sønderjylland og hele landet, hvad angår de lediges ledighedsgrad, dvs. hvor stor en andel af en periode på 52 uger de ledige har været ramt af ledighed.

Udvikling i ledigheden – opdelt på a-kasser, alder, køn og kommune

Udviklingen i ledigheden opgjort over det seneste år varierer på tværs af *a-kassemedlemskab*. Ledigheden er således steget for medlemmer af *funktionærernes og tjenestemændenes, de selvstændiges og metalarbejdernes a-kasser* samt a-kassen for beskæftigede i *nærings- og nydelsesmiddelindustrien*. Særligt ledigheden for medlemmer af funktionærernes og tjenestemændenes a-kasse er steget markant, hvilket ikke er en tendens, der genfindes på landsplan.

---

¹⁴ I beregninger af de nuværende ledighedstal under Danmarks Statistik er det værd at bemærke, at ledighedstallene *ikke* omfatter ledige i aktivering. Samtidig baseres opgørelserne over de ikke-forsikrede ledige på kommunernes egne indberetninger om antallet af arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere. Der er typisk en vis forskel i de enkelte kommuners praksis mht., hvilke kontanthjælpsmodtagere der defineres som arbejdsmarkedsparate, hvorfor sammenligninger af ledighedstal på tværs af kommuner kan være behæftet med en vis usikkerhed.

¹⁵ En del af forklaringen herpå kan dog være et skift i lovgivningen, som gør, at der ikke længere er et krav om 75 pct. aktivering af ledige dagpengemodtagere. Antallet af aktiverede kan således være faldet, hvilket i ledighedsstatistikken udmønter sig som en stigning i ledigheden.

Medlemmerne i de resterende a-kasser har oplevet et fald i ledigheden i samme periode. Mest markant er antallet af ledige inden for byggefagene, som i Sønderjylland er faldet med næsten 15 pct. Også blandt medlemmer af specialarbejdernes og de kvindelige arbejderes a-kasser samt HK'erne er ledigheden faldet markant – og mere end på landsplan.

Endvidere er det værd at bemærke, at ledigheden blandt akademikere er faldet med knap 1 pct. i løbet af det seneste år, hvorimod den på landsplan er steget med ikke mindre end 3,5 pct. Den største afvigelse fra det nationale gennemsnit gælder udviklingen i ledigheden blandt de ikke-forsikrede, der på landsplan er steget med ikke mindre end 12,6 pct., hvorimod den er faldet i Sønderjylland med hele 12,6 pct.

Hvis der gøres status for juli 2004, er det fortsat blandt HK'erne, specialarbejderne og de kvindelige arbejdere, at de højeste ledighedsprocenter i regionen findes. Samtidig er ledighedsprocenten relativt lav for medlemmer af akademikernes, funktionærernes og tjenestemændenes samt de offentligt ansattes a-kasser.

Inden for det seneste år er ledigheden faldet for samtlige *aldersgrupper*, og mest i de yngre aldersgrupper, der fortsat har relativt høje ledighedsprocenter. Samtidig kan der identificeres en *vis kønsforskel* i relation til ledighedsudviklingen. Således er det særligt ledigheden blandt mænd, der er reduceret i løbet af det seneste år. Det betyder således også, at kvindernes overledighed ikke er reduceret, men snarere vokset i løbet af det seneste år¹⁶.

Der er en vis variation i ledigheden på tværs af kommunerne i Sønderjylland. Kommunerne med de laveste ledighedstal er således centreret i amtets sydøstlige del, i nærheden af amtets største by, Sønderborg, og amtets største private arbejdsplads, Danfoss.

Ledighedsprocenten i selve Sønderborg ligger til gengæld noget højere end i de omkringliggende kommuner, om end stadig under gennemsnittet for amtet. Dette hænger godt sammen med en velkendt tendens til, at ledigheden er højere i de større byer. Tre af de andre bykommuner i amtet, Haderslev, Vojens og Aabenraa, er således også med til at trække den gennemsnitlige ledighedsprocent op.

5.2 Ledighed og mangel på arbejdskraft i fremtiden

Nedenfor præsenteres de centrale resultater af en sammenholdelse af fremskrivningerne af udviklingen i efterspørgslen og udbuddet af arbejdskraft i Sønderjylland Amt frem til år 2008¹⁷.

- *Balancen på arbejdsmarkedet i Sønderjylland:* Totalt set forventes arbejdsstyrken i Sønderjylland at falde med omkring 3.300 personer i perioden 2003–2008, svarende til 5,6 pct., mens beskæftigelsen forventes at falde med 2.500 personer, svarende til 2,5 pct., i samme periode. Man kan således forvente lavere ledighed i 2008, da andelen af beskæftigede af den samlede arbejdsstyrke vokser.

¹⁶ Disse statustal for juli 2004 omfatter alene forsikrede ledige.

¹⁷ Som udgangspunkt er valgt 2003, og der er således tale om en fremskrivning, der viser udviklingen over en relativt kort periode på fem år. Femårsperioden er valgt, da usikkerheden i fremskrivningen vokser betydeligt med prognosens længde, og fordi den regionale arbejdsmarkedspolitiske indsats i højere grad kan målrettes mod at løse ubalancer på kort sigt.

- For gruppen af personer *uden en kompetencegivende uddannelse* forventes det, at arbejdsstyrken frem mod 2008 vil tilpasse sig en situation, hvor efterspørgslen efter denne type af arbejdskraft er mindre. Beskæftigelsen vil falde, men arbejdsstyrken vil samtidig falde endnu mere.
- Samme mønster gør sig gældende blandt personer med en *erhvervsuddannelse*, hvor arbejdsstyrken også falder mere end beskæftigelsen. Her er billedet, at når det gælder *HK-området*, er beskæftigelsesudsigterne ikke gunstige på et femårs sigt. Faldet i arbejdsstyrken vil reducere arbejdsløshedseffekten af dette fald. Inden for *bygge og anlæg* vil arbejdsstyrken falde en smule mere end beskæftigelsen. Kobles dette med, at både murere, malere, elektrikere, tømrere og snedkere, ifølge Rådets egne vurderinger, kan blive flaskehalsområder på sigt, betyder det, at udviklingen på dette delarbejdsmarked bør følges tæt både på kort og langt sigt. Inden for jern og metal forventes der derimod gode beskæftigelsesmuligheder for de betragtede uddannelsesgrupper, herunder navnlig for mekanikere og elektroteknikere. Samtidig hermed vil arbejdsstyrken falde. Ifølge fremskrivningen ligger der således en klar udfordring i forhold til at øge antallet af personer med uddannelse inden for disse fag for at modvirke og afhjælpe eventuelle flaskehalse på fem års sigt.
- For den del af arbejdsstyrken, der har en *kort videregående uddannelse* vil der ligeledes være gode muligheder for at finde beskæftigelse i amtet. Arbejdsstyrken kan ikke matche behovet, hvorfor der inden for dette område kan forventes flaskehalse i fremtiden. Det gælder særligt for gruppen med en kort videregående uddannelse inden for sundhedssektoren (tandplejere, hospitalslaboranter, omsorgsassistenten mv.).
- Blandt gruppen af personer med en *mellemlang og lang videregående uddannelse* er mønstret, at beskæftigelsesforventningerne er positive, men at arbejdsstyrken vil overmatche behovet. Dog forventes fortsat en mangelsituation for de lange videregående uddannelser på sundhedsområdet.

6. Langtidsledige i Sønderjylland

Dette kapitel sammenfatter de centrale resultater af en særskilt analyse af *de langtidsledige dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere* i Sønderjylland. Endvidere belyses afslutningsvist, hvorledes ledigheden generelt (og ikke bare langtidsledigheden) er påvirket af de seneste års udvikling af beskæftigelsesindsatsen.

Dette kapitel bygger på tal fra Arbejdsmarkedsstyrelsen DREAM-database, og bygger derfor på en lidt anden metode, end den der anvendes i Danmarks Statistik, hvorfor tallene her ikke er direkte sammenlignelige med tal tidligere i rapporten.

Kort fortalt undersøges det her, hvor mange af de personer, der har været ledige i perioden ultimo uge 26, 2003 til ultimo uge 25, 2004, der i løbet af denne periode på et eller andet tidspunkt kan betragtes som langtidsledige¹⁸. Desuden foretages en analyse af de langtidslediges *ledighedshistorik*, foretaget på et udsnit af langtidsledige, nemlig alle de ledige, der påbegynder et ledighedsforløb i 2001 og målt over 52 uger når en ledighedsgrad på over 0,8¹⁹.

I det følgende præsenteres et kort sammendrag af de væsentligste konklusioner i dette kapitel i baggrundsrapporten:

- *Langtidsledighed og forsørgelsesgrundlag*: Godt 40 pct. af de ledige i Sønderjylland er langtidsledige, mod godt 42 pct. på landsplan. Der er stor forskel, afhængig af om der er tale om dagpenge- eller kontanthjælpsmodtagere. Hvor ca. 33 pct. af de ledighedsberørte dagpengemodtagere er langtidsledige, er den tilsvarende andel for kontanthjælpsmodtagerne knap 59 pct. Målt i absolutte tal er der flest langtidsledige dagpengemodtagere. I alt godt 60 pct. af samtlige langtidsledige i amtet er således dagpengemodtagere.
- *Langtidsledighed og bopælskommune*: Andelen af langtidsledige i procent af samtlige ledighedsberørte varierer på tværs af amtets kommuner. Således er der – sammenlignet med andelen for hele amtet – relativt mange langtidsledige i Sønderborg og Tønder, mens der relativt set er få i kommuner som Broager, Højer, Lundtoft, Rødding, Skærbæk og Sundeved. Generelt synes der at være en tendens til, at andelen af langtidsledige varierer med kommunestørrelse. Således er andelen af langtidsledige typisk relativt høj i de mellemstore og store kommuner, mens den er relativt lav i de mindre kommuner. Endvidere er det værd at bemærke, at variationen mellem kommunerne i andelen af langtidsledige er størst for kontanthjælpsmodtagernes vedkommende. Hvor andelen af langtidsledige dagpengemodtagere varierer fra 25,1 pct. (Broager) til 40,3 pct. (Bov), er det tilsvarende spænd for andelen af langtidsledige kontanthjælpsmodtagere 44,8 pct. (Sundeved) til 69,1 pct. (Tønder).
- *Langtidsledighed og køn*: Kvinder er hyppigere ramt af langtidsledighed end mænd. Således er knap 45 pct. af de ledige kvinder i Søn-

¹⁸ Langtidsledighed defineres som en ledighedsgrad på over 0,8, det vil sige at man har været ledig i mindst 80 % af de seneste 52 uger.

¹⁹ Mere præcist defineres populationen som alle de ledige, der indplaceres som ledige i 2001 – eller som ikke har været ledige i 2000 – og som opnår en ledighedsgrad på minimum 0,8 målt over 52 uger.

derjylland ramt af langtidsledighed, mens det tilsvarende tal for mænd er knap 35 pct. Dette billede går igen for både dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere. Ved sammenligning med tallene for hele Danmark ses det, at der er relativt færre af de ledighedsberørte mænd i Sønderjylland, som er langtidsledige. Forskellen mellem andelen af langtidsledige i Sønderjylland og på landsplan forklares således primært af en lavere andel af langtidsledige mænd i Sønderjylland.

- *Langtidsledighed og alder:* Andelen af langtidsledige vokser i procent af det samlede antal ledighedsberørte – ikke overraskende – med de lediges alder. Hvor 32 pct. af de ledighedsberørte mellem 16-24 år er langtidsledige, er det tilsvarende tal for de 50-66-årige knap 51 pct. Hvis man sondrer mellem dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere, er billedet lidt mere nuanceret. Hvor andelen af langtidsledige ud af samtlige ledighedsberørte for *dagpengemodtagerne* stiger i takt med de lediges alder, er det primært de helt unge kontanthjælpsmodtagere, der skiller sig ud fra de resterende aldersgrupper. For de 16-24-årige kontanthjælpsmodtagere er andelen 42,5 pct., mens andelen er oppe over 60 pct. for samtlige resterende aldersgrupper.
- *Langtidsledighed og etnisk tilhørsforhold²⁰:* Der er ligeledes en markant sammenhæng mellem langtidsledighed og etnisk tilhørsforhold. Hvor knap 40 pct. af de ledighedsberørte med en dansk etnisk baggrund rammes af langtidsledighed, er det tilsvarende tal for personer fra *mindre udviklede* lande knap 60 pct., mens tallet for personer fra *mere udviklede* lande er godt 50 pct.
- *Langtidsledighed og a-kassetilhørsforhold:* Andelen af langtidsledige ud af samtlige ledighedsberørte er lav for a-kasser inden for byggefagene samt metalarbejdernes og nærings- og nydelsesmiddelarbejdernes a-kasser. Omvendt er andelen af langtidsledige ud af samtlige ledighedsberørte relativt høj for a-kasser, der dækker selvstændige, handels- og kontorfunktionærer, tekniske funktionærer, kvindelige arbejdere samt offentligt ansatte.
- *Langtidsledighed og forudgående selvforsørgelsesgrad:* Der er en sammenhæng mellem på den ene side, hvor stor en del af året forud for ledighedsperiodens start de ledighedsberørte har været i stand til at forsørge sig selv, og på den anden side deres ledighedsgrad. Sammenhængen viser, at jo lavere selvforsørgelsesgrad året før, jo større risiko er der for langtidsledighed.
- For hovedparten af de langtidslediges vedkommende er der *ikke* tale om uafbrudte ledighedsforløb. De fleste har således løbende kortvarige beskæftigelsesperioder, defineret som perioder af maksimalt 13 ugers varighed.
- Ved *første* afgang fra ledige overgår hovedparten af de langtidsledige *dagpengemodtagere* til beskæftigelse. En del overgår ligeledes til efterløn og sygedagpenge (for hver ca. 10 pct.). En væsentlig mindre del af de *langtidsledige kontanthjælpsmodtagere* overgår til beskæftigelse ved første afgang.

---

²⁰ Her er anvendt Danmarks Statistiks definition af mere og mindre udviklede lande, hvor mere udviklede lande omfatter de europæiske lande samt USA, Canada, Japan, Australien og New Zealand, mens mindre udviklede lande udgøres af restgruppen til de mere udviklede lande.

- Endelig viser en analyse af afgangskurven for ledige indplaceret i dagpengesystemet i hhv. 2002 og 2003, at de ledige *ikke* finder beskæftigelse hurtigere efter kontaktførelsesindsatsen. På den anden side viser tallene også, at mens der har været en større tilgang af ledige i 2003, har beskæftigelseseffekten været den samme. Det betyder således, at det faktisk er lykkedes – i reelle tal – at få et større antal ledige tilbage i beskæftigelse i 2003 end i 2002.

7. Langtidssygemeldte i Sønderjylland

Nedenfor tegnes et overbliksbillede af de langtidssygemeldte i Sønderjylland. Der gøres status for langtidssygemeldte i perioden ultimo uge 26, 2003 til ultimo uge 25, 2004.

- *Sygedagpengemodtagere i alt:* I alt har godt 20.000 personer bosat i Sønderjylland, heriblandt både ledige og beskæftigede, modtaget sygedagpenge inden for det seneste år (ultimo uge 26, 2003 – ultimo uge 25, 2004)²¹.
- *Langtidssygemeldte ud af samtlige ledighedsberørte:* Ud af de 20.000 kan 3.796 karakteriseres som langtidssygemeldte – defineret som alle sygemeldte med en sygdomsgrad på over 0,5, målt over en periode på 52 uger. Det svarer til, at i alt godt 18 pct. af de sygemeldte er langtidssygemeldte. Andelen af langtidssygemeldte i Sønderjylland ligger en smule under landsgennemsnittet.
- *Langtidssygemeldte og bopælskommune:* Der er nogle forskelle på tværs af bopælskommune, hvad angår andelen af langtidssyge ud af samtlige sygdomsberørte. Således er der relativt få langtidssygemeldte i kommuner som Sundeved, Rødekro og Tønder, mens der er relativt mange i Højer.
- *Langtidssygemeldte og køn:* De sygdomsberørte fordeler sig ligeligt på mænd og kvinder. Der er til gengæld flere kvinder end mænd, der bliver langtidssygemeldte. I Sønderjylland er således godt 20 pct. af de sygdomsberørte kvinder langtidssygemeldte, mens det tilsvarende tal for mænd er knap 16 pct. Dette billede genfindes også på landsplan.
- *Langtidssygemeldte og alder:* Naturligt nok er der en sammenhæng mellem andel langtidssygemeldte og alder. Hvor kun knap 7 pct. af de 16-24-årige sygdomsberørte bliver langtidssygemeldte, er den tilsvarende andel for de 50-66-årige godt 22 pct. Stort set samme mønster genfindes på landsplan.
- *Langtidssygemeldte fordelt på etnisk tilhørsforhold:* Andelen af langtidssygemeldte ud af samtlige sygdomsberørte er højere for personer med anden etnisk baggrund end dansk, end for andre ledige i Sønderjylland. Således er denne andel 26 pct. for personer fra mindre udviklede lande, mens den er 18 pct. for etnisk danske personer. Mønstret i Sønderjylland kan stor set genfindes på landsplan, med den undtagelse at andelen af langtidssygemeldte fra mere udviklede lande er højere på landsplan og nærmer sig andelen af langtidssygemeldte fra mindre udviklede lande.
- *Langtidssygemeldte fordelt på a-kasser:* Der er på tværs af a-kasserne store forskelle i andelen af langtidssygemeldte ud af samtlige sygdomsberørte. Således gælder det, at denne andel er relativt større for de kvindelige arbejdere, de offentligt ansatte, specialarbejderne og nærings- og nydelsesmiddelarbejderne end for byggefage-

---

²¹ I relation til det generelle sygefravær kan det nævnes, at Projektcenter Sønderjylland kører et projekt omkring reduktion af sygefravær over de næste to år, med støtte fra EU's Socialfond.

ne, metalarbejderne, akademikerne og de selvstændige. Det samme mønster ses på landsplan.

- *Langtidssygemeldtes historik:* Hovedparten af de langtidssygemeldtes sygdomsforløb er enten uafbrudte eller alene afbrudt af en enkelt beskæftigelsesperiode. Der er således ikke tale om, at de langtidssygemeldte i høj grad skifter mellem sygdom og beskæftigelse.